

Kannanotto tietoyhteiskuntakehityksen uhkista ja mahdollisuuksista

Tietoyhteiskunta tarvitsee sekä sisältöjä että niitä käyttäviä laitteita. Jotta Suomi menestyy tietoyhteiskuntakehityksessä, on sekä laite- että sisältöalan toimintaedellytykset turvattava. Tietoyhteiskuntakehitys tarjoaa kulttuurialallemme sekä huimia mahdollisuuksia että vakavia uhkia. Koska kyse on sekä työpaikoista että kansallisesta kulttuuri-identiteetistä, luovan alan toimintaedellytykset on tässä kehityksessä turvattava.

Suomalainen tietoyhteiskuntakeskustelu keskittyy usein laitteisiin ja tekniikkaan. Tosiasiassa tietoyhteiskunta tarvitsee laitteiden lisäksi erityisesti sisältöjä, joita laitteet voivat hyödyntää. Sekä vapaa- että digiTV-hankkeet ovat kotimaisia esimerkkejä siitä, miten käy, jos kuluttajille tarjotaan uutta tekniikkaa ennen kuin siihen sopivaa sisältöä on tarjolla.

Jo sana ”tieto” viittaa sisältöön. Lisäksi alkuperäinen termi ”information society” kattaa suomenkielistä termiä laajemmin tiedon ohella myös muun informaation sekä sen välityksen.

1. Tietoyhteiskuntakehitys tuo kulttuurialalle mahdollisuuksia ja uhkia

Koska tietoyhteiskunnan laitteet tarvitsevat luovia sisältöjä, se avaa huimia mahdollisuuksia suomalaiselle luovalle toimialalle sekä kotimaassa että vientimarkkinoilla. Uhkana taas on, että uusi teknologia helpottaa tekijänoikeuksien loukkaamista ja lainsäädäntö jää jälkeen tekniikan kehityksestä.

1.1 Mahdollisuudet

Kotimainen kulttuuri on aina ollut Suomelle henkisesti tärkeää. Tietoyhteiskunnassa se on sitä myös taloudellisesti. Elokuva, musiikki, tietokonepelit ja kirjallisuus ovat jo nykyisin rajat ylittäviä vientituotteita ja merkittäviä työllistäjiä. Siten kulttuurin henkisen arvon rinnalla kasvaa sen kansantaloudellinen arvo.

Tieto- eli informaatioyhteiskunnassa yhä useammat laitteet pystyvät käyttämään luovia sisältöjä. Tätä käytetään laitteiden myyntiargumenttina. Sen odotetaan suuresti lisäävän kulttuurialan tuotteiden – mm. musiikin, elokuvan ja tietokonepelien - käyttöä.

Kasvu on jo nähtävissä. Opetusministeriön ”Kulttuuri tietoyhteiskunnassa” – strategiamuistiossa todetaan: ”Tietoyhteiskuntakehitys yhdessä koulutustason nousemisen ja lisääntyvän vapaa-ajan kanssa avaavat taiteelle ja kulttuuriteollisuudelle merkittäviä kasvun mahdollisuuksia. Keskeiset tekijänoikeusalat ovat aloja, jotka tuottavat tekijänoikeudella suojattuja teoksia ja muita suojan kohteita. Nämä alat eivät olisi olemassa ilman tekijänoikeudella suojattuja aineistoja. Keskeisten tekijänoikeusalojen kansantaloudellinen merkitys on kasvava. Keskeisten tekijänoikeusalojen osuus bruttokansantuotteesta (BKT) lisääntyi vuosina 1988 – 1997 2.92 prosentista 4,13 prosenttiin. Alat kasvoivat kaksi kertaa nopeammin kuin talous

keskimäärin.”

Koska sisällöt ovat tietoyhteiskunnassa merkittävä kaupankäynnin väline ja vientituote, on entistä tärkeämpää, että suomalainen kulttuuri pitää pintansa. Kulttuurin osalta on jatkossa kyse kahdesta asiasta:

1) kansallisesta kulttuuri-identiteetistä (suomalaisen kulttuurin kyvystä menestyä kotimarkkinoilla kansainvälisen viihdeteollisuuden paineessa)

2) suomalaisista työpaikoista (suomalaisen sisältöalan kyvystä menestyä taloudellisesti sekä koti- että vientimarkkinoilla)

Kun koko luovan talouden arvoketju – tuotannosta jakeluun ja laitteisiin – lasketaan mukaan, puhutaan jo nyt 11–14 miljardin vuosiliikevaihdosta Suomessa.

1.2. Uhkat

Uusi teknologia helpottaa tekijänoikeuksien loukkaamista ja kasvattaa riskiä, että lainsäädäntö jää tekniikasta jälkeen. Selkeimmin nähtävissä ovat seuraavat uhkat:

1. Uusi tekniikka tekee helpommaksi erilaiset oikeuden loukkaukset (mm. digikopiointi ja internetpiratismi).
2. Jos lainsäädäntö jää jälkeen teknisestä kehityksestä, uuden tekniikan ja jakeluteiden kohdalle voi syntyä eräänlaisia porsaanreikiä tai lähellä niitä olevia tilanteita.
3. Näiden välimaastoon jäävät lukuisat valvonnan ja viranomaistyön ongelmat mm. internetin suhteen. Vaikka oikeus olisikin suojattu, valvonta tai oikeussuojakeinot voivat olla puutteellisia.

2. Tekijänoikeusjärjestelmä elintärkeä kotimaiselle kulttuurille

Jotta Suomessa tehdään kulttuuria huomennakin, sen toimintaedellytykset on turvattava. Tässä on avainroolissa tekijänoikeusjärjestelmä. Se on kannustava ja eettinen tapa turvata kotimaisen kulttuurin toimintaedellytykset - rasittamatta veronmaksajan kukkaroa.

Korvauksia kertyy nykyisin noin 80 miljoonaa euroa vuodessa, josta noin 10 miljoonaa tulee kasetti- eli hyvitysmaksusta. Kulttuurialan pienissä tuloissa nämä ovat isoja rahoja – mutta verrattuna koko arvoketjun 11-14 miljardin liikevaihtoon häviävän pieniä. Osa tekijänoikeuskorvauksista osa jaetaan yksilö- ja yrityskohtaisesti, osa käytetään kotimaisen kulttuurin edistämiseen ja piratismiin vastaiseen työhön. Suomalaisten tekijänoikeusjärjestöjen kustannustehokkuus on kansainvälistä kärkeä: vajaa yhdeksän kymmenesosa kerätyistä korvauksista jaetaan eteenpäin.

Korvauksia kerätään lähinnä luovan alan tuotteiden jakelukanavilta (radio, televisio, kauppa) sekä kopiointiin tarkoitettujen laitteiden valmistajilta (kasetti- eli hyvitysmaksu). Korvaukset jaetaan eteenpäin luovan toimialan yrityksille ja taiteilijoille. Noin 60 prosenttia menee taiteilijoille ja 40 prosenttia alan yrityksille. Henkilökohtaiset korvaukset eivät ole yleensä suuria: esimerkiksi levyllä soittava muusikko saa

keskimäärin 41 euroa ja ammattimaisesti säveltävä noin 162 euroa kuukaudessa.

3. Tekijänoikeudet ovat osa tietoyhteiskunnan perusta

Tietoyhteiskuntaa on vaikea ajatella, ellei tekijänoikeutta ja muita immateriaalioikeuksia olisi olemassa. Nämä oikeudet tekevät mahdolliseksi panostaa mm. tekniikan, tietokoneohjelmien ja – pelien tuotekehitykseen. Ilman näitä oikeuksia kehitystyön tulokset olisivat vapaasti plagioitavissa ja kopioitavissa sekä yksityiseen että kaupalliseen tarkoitukseen.

Mikä yritys palkkaisi työntekijöitä suunnittelemaan tietokoneohjelmia ja -pelejä, jos ne voisi vapaasti kopioida sekä itselleen että uudelleen myytäväksi - kuka tekisi innovaatioita, jos ne saisi ilmaiseksi kopioida toisten yritysten käyttöön?

Tekijänoikeudet ja muut immateriaalioikeudet mahdollistavat tietoyhteiskunnan avainhyödykkeisiin kohdistuvan tuotekehityksen, yritystoiminnan ja vaihdannan. Siten ne ovat välttämätön osa tietoyhteiskunnan perustaa.

4. Tekijänoikeuslainsäädännön seurattava teknistä kehitystä

Tekijänoikeuslainsäädännön on oltava sillä tavalla välineneutraalia, ettei porsaanreikiä pääse teknisen kehityksen myötä syntymään. Perinteisten periaatteiden tulee ulottua myös uuteen tekniikkaan ja jakelukanaviin, kuten ne aikanaan ulotettiin koskemaan radio- ja tv-toimintaa.

On tärkeää, että samat säännöt koskevat tasapuolisesti niin vanhaa kuin uutta teknologiaa. Muuten kotimaisen luovan alan toimintaedellytykset heikkenisivät sitä mukaa kuin uusi tekniikka korvaa vanhaa – ja se olisi historiallinen virhearviointi kohti tietoyhteiskuntataloutta ja kasvavia sisältömarkkinoita kulkevalle Suomelle.